

EGY MAGYAR SÖREMIGRÁNS FELJEGYZÉSEI BOHÉMIÁBÓL

Előszó

Csehország (ismét) egyre kedveltebb célpontja a magyar utazóknak – függőknek és függetleneknek egyaránt. (Hiszen egy kicsit azért majdnem minden Csehországba látogató turista függő, legalábbis sörfüggő, ugyanakkor független is – amennyiben minden körülmény ellenére vagy azoktól függetlenül is ellátogat kedvenc sörözőjébe...)

A cseh táj csöndes társasága és a cseh kocsmák zajos magánya: e kettő együtt olyan varázserővel bír, amely hamar rabul ejti az erre tévedőket. Na persze erre tévedésről csak ritkán van szó. Egy utazó lehet akármilyen független, azért legtöbbször igenis azzal a határozott szándékkal indul útnak Csehország felé, hogy Csehországot nézi meg. Legtöbbször és mindenekelőtt Prágát, de szerencsére egyre nő a Nyugat- és Dél-Csehországba látogató magyarok száma is.

Így aztán aligha a véletlen műve, hogy csehországi utazásaink során rátaláltunk egy különös alakra. Egy Magyarországon született, és 1996 óta Csehországban élő, mértékkel sörissza utazóra, aki saját bevallása szerint ugyan Bohémia számos városának számtalan kiskocsmájában törzsvendég, de alapvetően mégis mindenütt átutazó csupán. Ő fogja velünk megosztani mindazt, amit Bohémiában élő magyarként megtapasztalt és megtapasztal. Arról, hogy Csehország nem csak kiskocsmákból, hospodákból áll, de azért a csehes csehók valóban a *genius loci* elmaradhatatlan szereplői. Arról, hogy Csehország nem csak Prága, de azért Prága nélkül aligha lenne Csehország. És arról, hogy hiába a magyarok nosztalgikus rajongása és reménykedő lelkesültsége, azért arrafelé sem minden korsófenékig pilzeni.

Első vallomása arról szól, miért indult útnak és miért nem tért vissza – hogyan lett söremigráns.

I. RÉSZ

„Az élet keserű – hál’ istennek!” (egy cseh sörreklámból)

Itt ülök egy dél-csehországi városka kellemes kiskocsmájában, előttem törzskorsómba csapolt friss pilzeni. Szeretem a cseh sört és az itteni kiskocsmák, a „hospodák” világát. Főként azokét, ahol jófajta pilzenit csapolnak. Már mint Urquell. Cseh néven Prazdrojt. Magyarul Ősforrást. Találó név. Jelentése ugyanaz, mintha azt mondanám – Staropramen. És mégis – micsoda különbség, ha értik, mire gondolok... De ez már sörfanatizmus. Vállalom. Az vagyok. Egy emigráns sörfanatikus. Egy fanatikus söremigráns. Budapesten kezdtem, Prágában folytattam, és most Dél-Csehországban élek. Szerelmek és barátok, országok és városok jöttek s mentem, még nem tudom, mi lesz a vége... Nem kizárt az sem, hogy a történetben – Hamvas után szabadon – végül ketten maradunk csupán: én és a sör.

A Tempevölgy olvasóit azonban alighanem az érdekli igazán, hogyan jutottam idáig. Hiszen a Balatontól a Lipnói-tó környékéig bizony hosszú az út. Kilométerben is, de ez nem sokat jelent: az eredmény oda-vissza ugyanaz lesz, mindenkinek. Ám egy igazi vándornak nem térkép a táj, nem a kilométerekre helyezi a hangsúlyt. Sokkal izgalmasabb, ha földrajzi távolságok helyett években, szerelmekben, sörben vagy borban számol, ahogy jólesik. Az én utazásom nagyon hosszú volt, és ha jobban meggondolom, máig nem ért véget. Hogy jól jártam-e ezzel a hosszú zarándoklattal, azt most még nehéz lenne mondani. Az biztos, hogy egy ilyen évekig, évtizedekig tartó utazás során az ember rádöbben: akárhány csoda is várja, fogadja az ismeretlenben, akárhány dolog marasztalja, eközben mindig egyre több lesz szívében és agyában a még odahaza megismert megismert varázslatok nosztalgikus emléke, amelyek visszahúzzák. Csak néhányat említek.

Errefelé nincsen Füred, nincs sült keszeg és nincsenek jófajta badacsonyi borok sem, nem beszélve a Hatlépcsős velős pirítósáról. Nem sok kisasszony él itt, akinek szép magyarsággal lehetne szerelmet vallani. Jókai és Mikszáth sem járt errefelé, bár egy igen kedves barátom szerint nála (mármint Mikszáthnál) sohasem lehet tudni. Mindenesetre, ha az ember az emigráció keserű (folyékony) kenyerét választja, alaposan meg kell fontolnia a dolgokat, és mérlegre kell tennie mindent, ami szellemben és lélekben mérhető.

Részemről annak idején tulajdonképpen logikus volt az első lépés és az irány is: bár Magyarországon születtem és ma is oda húz a szívem, nem vagyok borissza. Ez olyan hendikep, amely odahaza kifejezetten botránynak számított, errefelé inkább szerencsének mondható. Dél-Csehország nem éppen szülővesszejeiről híres, a sörök viszont kifejezetten jók errefelé.

Tudom, a bornak filozófiája van, nem is akármilyen, Hamvas Bélának köszönhetően e téren a franciákat is bőven lepipáltuk, pedig ők is a bornak büszke népe, és filozófusaik sem ismeretlenek a világban. Az sem titok, hogy a bor filozófiája szorosan összefügg a Balatonnal. De a helyzet talán nem reménytelen egy serissza nép esetében sem: ha a bortól megrészegült ember gyönyörű táncot lejt, a rövidektől elkábult alkoholista pedig ostobán tántorog, akkor nincs más hátra, mint meghatározni valahol középben (szigorúan empirikus alapon), milyen is a sörissza ember mozgás- illetve táncművészete. És megírni a sör filozófiáját. Hiszen errefelé, Bohémiában szelídek a népek, és az ember hamar megtanulja tőlük, hogy különféle kultúrák és filozófiák jól megférnek egymással, egymás mellett. E tekintetben a magyar kevésbé toleráns nép. Így aztán söremigránsként elmondhatom, hogy jó helyet választottam.

A következő visszahúzó emlék a gasztronómia. És most nem a pörkölről vagy a töltött káposztáról beszélek, azt úgy-ahogy elkészítem az itteni alapanyagokból is. Hanem két balatoni kedvencmről: a sült halról és a velős pirítósról. Nos, halakban itt nincs hiány, pisztráng, angolna, ponty, fogas, csuka lubickol bőven a dél-cseh halastavakban és folyókban, de még keszeg is akad, ha nagyon sokáig horgászunk a választékban. A cseh halevő nép, sokkal inkább, mint a magyar, így hát az emigráció szálkája ebből a szempontból sem akadt fenn a torkomon, vagy ha mégis, hát leöblítettem pár kortynyi keserű pilzenivel, hogy ily csehes képzavarral éljek. Egy jófajta mandulás pisztráng vagy egy igazi haltepertő semmivel sem alávalóbb a balatoni keszegnél, a hekkelőkről már nem is beszélve: ők, ha finoman fogalmazunk, a hagyományos balatoni halkultúra gyenge pontjai.

A velős pirítós, az más kérdés: ezt sajnos semmi sem képes helyettesíteni errefelé. Jaj, azok a füredi útjaim és a velős pirítósok a Hatlépcsős teraszán... Holdfényes májusok, muskátlis ablakok... Sok álmom száll még ma is arrafelé. Ennek errefelé nincsen párja.

Hacsak... hacsak nem egy igazi erdei vegyes gombás-rántottás pirítós. Vargánya, rókagomba, piruló galóca, őzláb – folytassam? És ha az időjárás kegyes, no meg, ha kellően kiműveltek minket kalaposmesterségből, akkor ez a gombacsokor némi variációkkal júliustól novemberig szedhető. A friss szerzeményeket alaposan megtisztítva apróra vágom, hulljon a kukacosa, kevés olajon vagy zsíron megpirítom a hagymakockákat és a késsel-sóval megdolgozott fokhagymagerezdeket, kis kömény, bors, ínycseknek citromos kakukkfű és majoranna, aztán hozzáöntöm azokat a szépséges gombákat, pirítgatom türelmes szeretettel, a legvégén pedig a némi sajttal összekevert, lazán felvert tojásokat adom hozzá. A pirítós lehet magyar is, cseh is – ízlés kérdése, hogy a hagyományos száraz pirítósra teszem a remekművet vagy a cseh topinkára, ami nem más, mint šumavai barnakenyér, mindkét oldalán hirtelen, forró olajban vagy zsírban átpirítva. Azért ez sem olyan elviselhetetlen, lássuk be.

Így aztán maradtam, maradok, hiszen az eredmény egyelőre legalábbis döntetlen. De mi a helyzet a konkrét, földrajzi lakóhellyel, amely mindezen csodákat kínálja?

A Lipnói-tó nem a cseh tenger, de még csak nem is a cseh Balaton – legalábbis nem gyakran hallom efféle jelzőkkel illetni. Igaz, néhány délcseh patrióta azért itt-ott leírja a „dél-cseh tenger” elnevezést, de egyelőre kevesen vannak, és a szlogen még nem került bele a turistacsalogató brosúrákba sem. Annyi magyar söremigráns meg nem él errefelé, hogy alkalmuk lett volna legalább szűk körben elterjeszteni hasonlóan hízelgő elnevezéseket.

Nem árt különben tudni, hogy a Balaton szó szláv eredetű, és nem éppen hízelgő a jelentése, legalábbis ha a „magyar tenger” elnevezés sugallatára illúzióink lennének. Blato, blatno, boloto – sár, láp, mocsár. De kéretik nem megsértődni. Vagy ha mégis, hát borgőzös büszkeséggel rögvest visszavághatunk: a mi tavunk legalább eredeti, a természet ajándéka, míg a cseh Lipno csak egy ócska kis duzzanat a Vltaván, azaz a Moldván. Ember alkotta, önmaga élvezetére. Ráadásul kommunista idők terméke a javából. 1952 és 1959 között építették. Az ország legnagyobb állóvíz-felülete, 726 méterrel a tengerszint felett fekszik, 48 km hosszú, legszélesebb szakaszánál 10 km a két part közötti távolság, átlagos mélysége 6,5 méter, legmélyebb pontja 21,5 méter. Létrehozásakor 1670 hektárnyi erdőt vágtak ki, és a víz alatt maradt megannyi mező, szántó, homokos terület, bánya, egy szakasznyi vasútvonal, számos malom, sőt néhány templom és temető is. Mindez így elég durván hangzik, és kevésbé teszi vonzóvá a területet. Ám higgyék el, Lipno és vadregényes környéke a Šumava hegyeivel olyan csoda, amely – egyelőre legalábbis – méltatlanul háttérbe szorul Csehország egyéb látványosságai mellett a magyar turisták körében.

Most tehát itt vagyok, itt maradtam, itt ragadtam. Büszke nem vagyok rá, de nem is szégyellem. Persze alakulhatott volna másként is, egy emigráns feje mindig tele van ama történelmietlen „Mi lett volna, ha...” kezdetű gondolatokkal. Mi lett volna, ha...

...ha szeretném a bort, ha nem vágyódtam volna el Budapestről, ha találtam volna igazi törzskocs-mát, ha hagytak volna válogatni a zöltségek között a piacon, ha nem kötöttek volna belém számtalanszor vagy azért, mert fekete kabátot hordtam, vagy azért, mert kalapot viselek, vagy azért, mert nagy az orrom, ha a kilencvenes évektől nem uralta volna el a köz- és magánéletet a politika rosszul értelmezett szerepe, szóval ha mindezek ellenére Magyarországon maradtam volna, és persze ha kevésbé lennék bohém és önfejű... Nos, akkor ma biztosan a Balaton vidékén tölteném életem nagy részét. Pontosabban valahol az északi parton. Még pontosabban a lehető legközelebb Füredhez, ha nem éppen benne a közepében. Így azonban azzal a világgal kell megelégednem, amit a söremigráció folyékony, keserű kenyere kínál, és amit fentebb elkezdtem részletezni – és azért ez sem kevés. Senkit sem biztatnék arra, hogy kövesse példámat – Mikszáth, Jókai, a jó borok, a velős pirítós, a sült keszeg, Füred csodálatos hangulata, a Tagore sétány, Tempevölgy maga éppen elég csodát nyújt mindenkinek. Szerencsés, aki ott éli életét.

De azért ha kedvük és idejük engedi, látogassanak el errefelé egy utazás erejéig – a cseh sörök, Svejek, Hrabal, Cimrmann, a gombák, a Šumava fenyvesei, a Lipnoi-tó látványa sem kevés. Meglátják, megszeretik. Aztán lehet hazamenni, és Füred mólóján ülve vagy kedves polihisztorom, Tagore sétányán lépkedve eltöprengeni azon, hogy a lényeg úgymint bennünk van. Ha önmagunk mélyén meglegljük ama hrabali gyöngyöket, akkor már egészen mindegy, mely országban, mely tónak a partján, mely kiskocsmában üldögélünk, borral vagy sörrel, velős vagy gombás pirítóssal kezünkben. Mert a lényeg úgymint önmagunkban van.

2. RÉSZ

Álmomban a Balaton...

Álmomban a Balaton sokkal nagyobb volt. Nagy-Balaton, raknám össze így, egyszerűen a szavakat, ha ezzel nem írnék le valami olyat, amire sokan felkapnák fejüket Magyarországon, és máris sorolnának engem egy oly világba, melybe nem tartozom. Szóval maradjunk annyiban, hogy nagyobb volt, de nem elsősorban földrajzi értelemben. Ország volt az országban, polgárai saját útlevelemmel rendelkeztek, volt miniszterelnöke, köztársasági elnöke (ezek szerint köztársaság volt), voltak választott miniszterei és parlamentje, de elsősorban voltak polgárai, és a polgárokat a mindennapok érdekelték elsősorban és nem a politika, és persze voltak egyetemei és voltak iskolái és kórházai és kiskocsmái és minden olyan volt, mint egy normális országban.

Remek borozók voltak, ahol elfogadható áron mértek kiváló borokat, és ahol amolyan hrabali kocsmademokrácia uralkodott, persze volt politizálás is, de csak úgy polgárian, békésen, és bárki bármit is mondott, a poharak végül összekoccantak és mosolygott minden arc.

Füreden voltam álomban, egy kedves barátom társaságában, és még sok ismerős volt velünk. A Hatlépcsős teraszán üldögéltünk, előttünk kancsó borok, pár üveg sör, velős pirítós, és beszélgettünk. Arról, hogy milyen élhető hely ez, és hogy bolond az, aki elmegy innen. Mert itt nem a politika határozza meg az emberek közötti viszonyokat, nem számít az, hogy ki milyen pártra szavazott vagy fog szavazni, és a pártok vezetői ezt jól tudják, és eszerint is viselkednek, és a választók tisztában vannak azzal, hogy bármelyik párt kerül is ki győztesen, az igazi nyertesek ők maguk, a választópolgárok.

Szóba került a köztársasági elnök is, milyen szerencse, hogy ilyen elnökünk van, bólogatott Álom-Balaton díszpolgára. A mi elnökünk igazi erkölcsi példakép, nem sokat politizál, de minden monda-tárból érezni, hogy szereti az országot, szereti polgárait, sokkal jobban, mint valamelyik pártot, és ha megszólal, nem kell azonnal találgatni, hogy vajon ezt most értünk mondja vagy a pártjáért, ellenünk vagy a pártja ellenében. És persze beszélgettünk a kisasszonyokról, aligha van a világnak még egy olyan pontja, ahol ilyen gyönyörű kisasszonyok lennének, és nem maradtak említés nélkül a színházi előadá-sok, a koncertek, a megannyi kulturális rendezvény sem, amelyet bőkezűen támogat a balatoni köztár-saság mindenkori kormánya, hiszen a kultúra mégiscsak olyan érték, amely független a mindenkori politikától.

És a közelből egyszer csak felzúgott a „Hajrá, magyarok!”, és egyikünknek sem jutott eszébe más, mint az egyetlen lehetséges dolog, ami normális országban eszünkbe juthat: hogy valami focimeccs van, vagy más sportközvetítés, és hogy a „Hajrá magyarok” nyilvánvalóan a lelkes sportrajongók tor-kából tör elő.

Kellemes volt ez a balatoni köztársaság: kicsit olyan, mintha valójában Magyarország lett volna, az a Magyarország, amelyről már jó ideje mindannyian csak álmodunk – ébren is...

Amikor felébredtem, nem kevés idő kellett ahhoz, hogy rádöbbenjek: Csehországban vagyok, más-napos vagyok, elnökválasztás van éppen, és előző estémet egy füstös krumlovi kiskocsmában töltöttem barátaimmal, és a szomszéd asztalnál ott ült a polgármester is, és a falra szerelt tévében hokimeccs-közvetítés ment. Az álom sokszor nem más, mint az ébren töltött idő mozaikkockáinak tologatása, úgy, hogy észre sem vesszük, és máris egy új kép jelenik meg lehunytt szemünk mögött.

Nyújtóztam egyet, és arra gondoltam, hogy nem is olyan áthidalhatatlanok ezek a határok álom és ébrenlét között – hogy mi is bármikor nagyok lehetnének, nem feltétlenül földrajzi értelemben. Csak rajtunk múlik – nem a politikán, és főképpen nem politikusainkon. De az is lehet, hogy ilyenekről csak egy fanatikus söremigráns álmodik, távol hazájától...